

Poradnik “Nasza szkoła Waszym domem”

ZWIĄZEK
NAUCZYCIELSTWA
POLSKIEGO

Źródło: <https://znp.edu.pl/poradnik-nasza-szkola-waszym-domem/>

Prezentujemy krótki poradnik, dzięki któremu sprawniej zorganizujecie pracę w szkole, gdy pojawią się w niej uczennice i uczniowie z Ukrainy:

Zależy nam na tym, żeby fundament tego nowego szkolnego domu dla uchodźców był trwały i stabilny, żeby służył zbudowaniu wspólnoty pełnej wzajemnego zaufania. Składa się na niego pięć podrozdziałów z praktycznymi wskazówkami oraz informacja o kolejnych planowanych przez ZNP działaniach.

PORANIK

Drogie Koleżanki i Koledzy,

przygotowaliśmy dla Was krótki poradnik, który – mamy nadzieję – pomoże Wam zorganizować pracę w szkole, gdy pojawią się w niej uczennice i uczniowie z Ukrainy. Pisaliśmy go w pośpiechu, ponieważ sytuacja wymaga od nas pilnych działań, dlatego przepraszamy za wszelkie niedoskonałości. Zależało nam na tym, żeby nie był to tekst obszerny, ale taki, który można przeczytać szybko i szybko wykorzystać te wskazówki, które uznacie za przydatne.

Traktujemy ten materiał jako tekst otwarty, możecie go codziennie uzupełniać swoimi pomysłami i przykładami dobrej praktyki, a także opisami własnych działań.

Pod publikacją znajdziecie link do platformy, na której możecie dzielić się swoimi doświadczeniami i inspirować innych.

Opracowując nasz poradnik, korzystaliśmy z doświadczenia niemieckich koleżanek i kolegów, którzy w 2014 i 2015 roku stanęli wobec ogromnego napływu dzieci uchodźczych i z dnia na dzień klasy ich powiększały się o kilkoro, a czasem nawet o kilkanaścioro uczniów. Zwracali oni uwagę, że początkową empatię i gotowość niesienia pomocy po kilku tygodniach zastąpiły inne emocje, spowodowane brakiem wsparcia, ogromnym poczuciem odpowiedzialności i przeciążeniem pracą, a także obawami, czy podejmowane działania są słuszne, czy nie szkodzą.

Przygotowując te materiały, mieliśmy dwa cele:

- stworzenie dla uchodźców, uczennic i uczniów bezpiecznego środowiska edukacyjnego, stąd tytuł poradnika Nasza szkoła waszym domem,
- wsparcie dla naszych koleżanek i kolegów.

Zależy nam na tym, żeby fundament tego nowego szkolnego domu dla uchodźców był trwały i stabilny, żeby służył zbudowaniu wspólnoty pełnej wzajemnego zaufania. Składa się na niego pięć podrozdziałów z praktycznymi wskazówkami oraz informacja o kolejnych planowanych przez ZNP działaniach (w podrozdziale 6):

- 1. Nasza szkoła przyjaznym centrum informacji
- 2. Komunikacja – język nasz powszedni
- 3. Pierwsze wrażenie – lekcje powitalne, zapoznanie
- 4. Rodzice – nasi partnerzy i sprzymierzeńcy
- 5. Centrum psychologicznego wsparcia – nauczyciele specjaliści
- 6. Co w najbliższych dniach?

1. Nasza szkoła przyjaznym centrum informacji

W Polsce już dzisiaj uczy się około 60 000 uczniów i uczennic z Ukrainy, co oznacza, że w wielu polskich szkołach są ukraińscy uczniowie, którzy dobrze mówią po polsku. Ich pomoc oraz doświadczenie osób, które z nimi pracują, mogą być bezcenne w momencie pojawienia się w szkole nowych uczennic i uczniów z Ukrainy. Dlatego już dziś:

- Warto się spotkać z tymi uczennicami i uczniami w obecności ich rodziców i ustalić, czy zgodzą się na pełnienie roli liderów wsparcia w grupach. Przy okazji można zapytać, czy w rodzinach tych uczniów nie ma osób, które mogłyby przez jakiś czas pełnić rolę asystentów międzykulturowych.
- Utworzyć grupy robocze, złożone z polskich i ukraińskich uczniów, które przygotowują elementy wizualne i teksty w języku ukraińskim, pozwalające oswoić się nowym przybywcom ze szkolnym otoczeniem: tabliczki na drzwi, np.: pracownia fizyczna, stołówka, świetlica, biblioteka etc. Jeśli w przestrzeni szkolnej znajdują się inne informacje, instrukcje, biogram patrona szkoły – warto umieścić obok ukraińskie tłumaczenie tych tekstów.
- Przygotować informację o polskim systemie szkolnym, uwzględniając także język młodzieżowy, żeby nowa koleżanka lub kolega wiedzieli, że „baba od histy” to nauczycielka historii.
- Zrobić rekonesans, np. w ramach pracy domowej z wiedzy o społeczeństwie, i sprawdzić, czy w okolicy znajduje się punkt pomocy dla uchodźców, czy w poradni lekarskiej ktoś z personelu medycznego mówi po ukraińsku. Podczas takiego rozpoznania warto poszukać gotowych informacji po ukraińsku; wiele samorządów przygotowało takie materiały, a także strony internetowe dla turystów lub ukraińskich pracowników. Zebrane informacje o ważnych dla uchodźców miejscach z danymi teleadresowymi, godzinami otwarcia (mapką) można przedstawić w formie plakatu lub miniinformatora.
- Przygotować tablicę informacyjną, gdzie można umieszczać bieżące wiadomości dla opiekunów uczennic i uczniów z Ukrainy. Na tej tablicy, za zgodą dyrekcji szkoły, rodzice polskich uczniów też mogą zgłaszać np. oferty pomocy, pracy etc.

- Przygotować miejsce, gdzie opiekunowie, którzy przyszli odebrać dzieci, mogą na nie oczekiwać. To bardzo ważna kwestia. Nasi niemieccy koledzy zwracali uwagę na fakt, że wiele dzieci po przebytej traumie, jaką była ucieczka i późniejsza podróż, już pod koniec lekcji zdradzało zaniepokojenie, czy bliscy będą ich oczekiwać, czy odbiorą ze szkoły, i reagowało nawet silnymi napadami lęku, jeśli wśród oczekujących nie dostrzegano od razu znajomych twarzy. Wskazanie miejsca dla oczekujących na dzieci w dobie pandemii wiąże się z dodatkowymi trudnościami. Szkoła powinna to rozwiązać w przyjazny sposób.
- Znaleźć szkoły, nauczycieli i uczniów, którzy od dawna pracują z uczniami z doświadczeniem migracji i uchodźcami, a następnie poprosić o radę, gotowe rozwiązania, być może wsparcie w czasie realizacji tych samych lub podobnych aktywności w waszej szkole.

2. Komunikacja – język nasz powszedni

O informacjach w języku ukraińskim umieszczonych w przestrzeni publicznej już pisaliśmy. Osobnym wyzwaniem jest codzienne komunikowanie się z uczniami na lekcji. To temat do przeanalizowania przez radę pedagogiczną. Przyjęte rozwiązania powinny dotyczyć wszystkich nauczycieli, choć zapewne w różnym stopniu. Co można zrobić? O czym pamiętać?

· Warto zadać sobie trud i nauczyć się poprawnie wymawiać imiona i nazwiska nowych uczennic i uczniów. Zapewne wiele z nich będzie łatwych do wymówienia. Wiele imion ma swoje odpowiedniki i w tym kryje się pułapka. Zanim zacniemy nazywać Oleksandra Aleksandrem, czy Alkiem, a Irinę – Irenką, trzeba zapytać, czy dzieci się na to godzą. Ich imię to niezwykle ważny element tożsamości, przypomnijmy sobie, jak wielu z nas reaguje, kiedy nawet dobry znajomy z Niemiec mówi do nas Dorothea zamiast Dorota, a o Warszawie mówi Warschau. I tu uwaga, proszę, pamiętajcie, że miasta z dawnych kresów wschodnich mają ukraińskie nazwy. Tu też powinniśmy się wykazać empatią i najlepiej od razu wyjaśnić sprawę. Często wystarczy zwykłe pytanie: czy mogę tak do ciebie mówić?, po polsku na Lwiv mówimy Lwów, czy to jest OK?, by zapobiec poczuciu dyskomfortu i wyobcowania.

· Polski i ukraiński to nie jedyne języki komunikacji. Pamiętajmy, że Ukraińcy i Polacy uczą się w szkołach tych samych języków nowożytnych – angielskiego, niemieckiego, francuskiego. Bardzo wielu dobrze mówi po rosyjsku albo świetnie ten język rozumie. Pytanie, czy tym językiem będą chcieli mówić.

· Dużą rolę mogą odegrać nauczyciele języków obcych, przygotowując wspólnie z uczniami pochodzenia ukraińskiego słowniczki podstawowych zwrotów, przydatnych w codziennym życiu, np. ukraińsko-angielsko-polskie.

· Nauczyciele języka polskiego – choć to oferta nie tylko dla nich – mogą się zaangażować w nauczanie języka polskiego jako obcego. To oczywiście wymaga odpowiedniego przygotowania. W najbliższym czasie przygotowujemy odpowiednie webinaria z ekspertami. Warto rozważyć, czy tych podstawowych lekcji czytania i pisania nie należałoby zorganizować dla uczniów i ich opiekunów.

· Warto się także zastanowić nad wprowadzeniem dla chętnych zajęć z języka ukraińskiego. Tego typu zajęcia mogą mieć formę uczenia się wzajemnie od siebie – polskie dzieci uczą ukraińskie polskiego i odwrotnie (peer learning); mógłby je przygotować nauczyciel języka

obcego i język obcy mógłby być językiem instrukcji. Niedostatecznie doceniamy fakt, że na rynku pracy znajomość ukraińskiego jest cenioną umiejętnością ze względu na coraz szerszą współpracę i obecność w Polsce ukraińskich pracowników i studentów.

3. Pierwsze wrażenie – lekcje powitalne, zapoznanie

Mile widziane będzie przywitanie „Nowaków”, jak ich określa białoruska działaczka Jana Shostak, słodyczami, podarowanie maskotki, zestawu zeszytów i materiałów piśmienniczych etc. Środki na to mogą pochodzić z lokalnych lub ze szkolnych zbiorów.

- Planując grę zapoznawczą dla uczniów w klasie, należy zastanowić się nad wyborem techniki, która uwzględni barierę językową; może to być np. przygotowanie wizytówki z imieniem i nazwiskiem, miastem pochodzenia, ale także ilustracją przedstawiającą hobby, ulubione danie etc. Chodzi o dobór takich tematów, które łatwo przedstawić na rysunku i opowiedzieć prostymi słowami. Tzw. internacjonalizmy (pizza, hip-hop) będą tu bardzo pomocne.
- Pomyślcie o wspólnym zwiedzaniu okolicy. Taka wycieczka (lub cykl wycieczek), zależnie od potrzeb i wielkości danej miejscowości, nie musi tradycyjnie koncentrować się na obiektach, z których jesteśmy dumni i które pokazujemy turystom. Wycieczki mogą być tematyczne, np. adresy ważne na co dzień (sklepy, apteki, ośrodek zdrowia), miejsca, które lubimy (place zabaw, park, zoo, dom kultury).
- Przygotujcie swoich uczniów na przyjazd uchodźców, organizując lekcje na temat uchodźstwa i migracji, losów Polaków na uchodźstwie. Wiele materiałów i propozycji znajdziecie w materiale, który będzie dostępny od jutra.
- Ciekawym rozwiązaniem byłyby zajęcia, wydarzenia kulturalne organizowane przez dzieci ukraińskie, a opowiadające o życiu w Ukrainie, odwołujące się do ich tekstów kultury, opowiadające o zwyczajach.
- Interesujące mogłyby być zajęcia w grupach mieszanych, podczas których uczestnicy rozmawialiby o najważniejszych znakach / symbolach, które ich w jakiś sposób wyróżniają – najważniejsi piłkarze, najlepsza muzyka, najciekawsze seriale, najfajniejsze zabawy...

4. Rodzice – nasi partnerzy i sprzymierzeńcy

Bardzo ważnym sprzymierzeńcem w podejmowanych przez szkołę działaniach będą rodzice. Bardzo ważne jest włączenie ich od samego początku do wspólnych przedsięwzięć:

- Zorganizujcie zebrania z rodzicami wszystkich klas, nie tylko tych, do których trafią dzieci z Ukrainy. Powiedzcie im, jak jest ważna ich postawa i pomoc; poproście, żeby doceniali wysiłki swoich dzieci, okazywali zainteresowanie tym, o czym dzieci mówią po powrocie ze szkoły, chwalili swoje dzieci za wsparcie i zaangażowanie okazywane uchodźcom, mówili dzieciom, że są z nich dumni. Podkreślcie, jak ważne jest reagowanie przez nich na słowa lub komentarze, wyrażające negatywne postawy wobec uchodźców. Powiedzcie rodzicom, że na nich liczycie.
- Zorganizujcie wspólnie z radą szkoły lub radą rodziców spotkanie z „Nowakami”. Potraktujcie to jak spotkanie integracyjne, podczas którego opowiadamy o sobie. Warto

skorzystać z technik pracy grupowej i zajęć kreatywnych, które pozwolą się oderwać od typowych ról, jakie pełnimy podczas takich spotkań, i ułatwią nawiązanie relacji.

· Opiekunowie – matki, babcie, czasem członkowie dalszej rodziny, którzy przyjechali z dziećmi do Polski, to osoby, które także warto włączyć do współpracy. Może jest wśród nich nauczycielka, nauczycielka-specjalistka, lekarka, pielęgniarka, informatyczka, słowem: osoba, której pomoc by się przydała – skorzystajcie z tego. Ich obecność w szkole – w klasie, świetlicy, bibliotece, na stołówce – da im poczucie przydatności i sprawstwa, a uczniom i uczniom z Ukrainy da świadomość, że są bezpieczni. Można ustalić z nimi grafik dyżurów.

5. Centrum psychologicznego wsparcia – nauczyciele specjaliści

Sytuacja, w której żyjemy od dłuższego czasu (edukacja zdalna, choroby, niekiedy śmierci, permanentny brak stabilizacji), powoduje, że znaczna część uczniów, ale też nauczycieli oraz rodziców potrzebuje pomocy psychologicznej. Pojawienie się osób z doświadczeniem migracji, a co gorsza, świadomość powodów, dla których osoby te znalazły się w Polsce, sprzyja pojawianiu się w naszych głowach poczucia niesprawiedliwości, straty oraz strachu.

· Wydaje się, że większość specjalistów (psychologów, pedagogów) nie jest przygotowana do pracy z takimi wyzwaniami. Zanim zaczniemy od nich wymagać, by się zajęli profesjonalnie tym problemem, warto najpierw zapytać, w jakim stopniu są do tego gotowi. Jak ewentualnie można by im pomóc, by skutecznie sprościli pokładanym w nich oczekiwaniom.

· Z reguły większe spektrum doświadczeń w pracy z traumą czy doświadczeniem migracji mają pracownicy lokalnych poradni psychologiczno-pedagogicznych. Każda szkoła ustawowo współpracuje z przynajmniej jedną tego typu placówką. Warto skontaktować się z przedstawicielami tych instytucji i ustalić możliwości oraz strategie działania w poszerzaniu kompetencji skutecznej pracy na rzecz osób z doświadczeniem migracji, na ogół też z traumą rozbitej rodziny, wojny i związanych z nią strat.

· Warto poszukać też działających w okolicy organizacji pozarządowych, które mogłyby wspomóc szkoły i nauczycieli w pracy na rzecz dzieci z doświadczeniem migracji oraz ich rodzin. To istotne i na ogół bardzo profesjonalne środowisko fachowców, którzy nie tylko znają merytoryczny wymiar potrzeb osób z doświadczeniem migracji i towarzyszących im traum, ale też są bardzo sprawni logistycznie. Mogą stanowić naprawdę znaczącą pomoc w poszukiwaniu sposobów ułatwiających rozwiązanie konkretnych problemów, które na pewno się pojawiają, a z którymi często nie będziemy wiedzieli, jak sobie poradzić.

6. Co w najbliższych dniach?

W kolejnych dniach oczekujcie od nas:

- wskazówek, jak uczyć języka polskiego jako obcego;
- informacji, jak rekrutować osoby, które mogą czasowo pełnić funkcję asystentów międzykulturowych, i w ogóle krótkiego kompendium wiedzy o roli i zadaniach asystentów, przepisach prawnych regulujących ich pracę w szkołach, sposobie finansowania etc.;
- webinarów lub podcastów z wybitnymi ekspertami na temat historii Ukrainy i szeroko rozumianej problematyki ukraińskiej, w tym stosunków polsko-ukraińskich;

- lekcji historii o Ukrainie, przygotowanej przez nauczycieli historii dla uczniów i uczennic;
- lekcji na temat kultury i norm społecznych towarzyszących codziennemu życiu Ukraińców;
- lekcji dotyczącej metod dezinformacji w internecie, a także o tym, jak rozpoznawać fejki o wojnie, a przygotowanej przez nauczycieli historii dla uczniów i uczennic.